

Araştırma Makalesi / Research Article

Kuzey Kıbrıs'ta Yeni-Kabileci Milliyetçiliğin Yükselişi: Göç ve Tarih Yazıcılığı Tartışmaları *

Yılmaz Çolak**

Yakup Şahin***

Aysel Özdemir Çolak****

Öz

Bu çalışma Kuzey Kıbrıs'ta kimlik ve milliyetçilik tartışmalarını yeni bir analitik çerçeve olan 'yeni-kabileci milliyetçilik' temelinde incelemektedir. Kıbrıs'ta özellikle İngiliz sömürgeciyle birlikte karşılıklı rekabet içinde olan Rum ve Türk milliyetçilikleri 1960'lardan itibaren yeni bir dönüşüm yaşamış ve 1974'ten sonra da yeni bir evreye girmiştir. Adanın her iki kesimindeki hâkim iki resmî milliyetçi konuma yerli alternatif bir ideoloji olarak 'Kıbrıs milliyetçiliği' ya da 'Kıbrısçılık' ortaya çıkıp gelişmiştir. Özellikle KKTC'de sol siyasetin ideolojisi olarak dillendirilen Kıbrısçılık 2000'li yıllarla birlikte küreselleşme ve AB üyelik süreçleri etkisi altında gittikçe güçlenmiş, toplum ve siyaset düzeyinde belirleyici hâle gelmiştir. Bu makale, Kıbrıs özelinde milliyetçilik üzerine yapılan çalışmalarda sıklıkla referans verilen etnik ve sivil milliyetçilik zıtlığının Kıbrıs'ta yaşanan dönüşümü açıklamada yetersiz

* Geliş Tarihi: 11 Ekim 2022 – Kabul Tarihi: 03 Kasım 2023

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Çolak, Yılmaz, Yakup Şahin, ve Aysel Özdemir Çolak. "Kuzey Kıbrıs'ta Yeni-Kabileci Milliyetçiliğin Yükselişi: Göç ve Tarih Yazıcılığı Tartışmaları." *bilig*, no. 108, 2024, ss. 113-145, <https://doi.org/10.12995/bilig.10805>.

** Prof. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-4435-1051

yilmaz.colak28@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü – Mersin/Türkiye; Polis Akademisi, Uluslararası Güvenlik ABD – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-6744-3901

sahinyakup33@gmail.com

**** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0003-2254-9013

aozdemircolak@gmail.com

kaldığını ileri sürmekte ve Kıbrıslı kimliği inşa etme anlamında Kıbrısçı yerlililiği merkeze alarak seçmeci bir şekilde mitler yoluyla kurgulanmış bir geçmişe dayalı hayali bir cemaat yaratması, göçmenlere karşı ötekileştirici söylem ve eylemlerle ayrımcı ve dışlayıcı olması bakımlarından Kıbrısçılığı 'yeni-kabileci milliyetçilik' olarak değerlendirmektedir. Bu inceleme KKTC'de göç ve tarih yazımı tartışmaları üzerinden yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kıbrıs, Kıbrısçılık, yeni-kabileci milliyetçilik, göç, tarih yazımı.

Giriş

2000 yılı ile birlikte Kıbrıs'ın AB üyelik süreci başlamış ve bu süreci nihayetlendirme niyetiyle adanın her iki tarafın da -Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)- kamuoyu oluşturmak suretiyle Kıbrıs Sorununu çözme girişimleri artmıştır. Bu amaç doğrultusunda toplumsal ve siyasal faaliyetler ile konuyla ilgili akademik çalışmalar ivme kazanmıştır. 2003 yılında Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğündeki Annan Planı girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması ve 2004 yılında sadece GKRY'nin tüm Kıbrıs'ı temsilen Avrupa Birliği'ne (AB) üye olarak alınmasından sonra da söz konusu çalışmalar devam etmiş ve söz konusu çalışmalarda iki ideolojik anlayış öne çıkmıştır. Birincisi, her iki tarafın siyasal konumlarını şekillendiren ve etnik cemaatlerini tanımlayan, büyük ölçüde anavatanların resmî Türk ve Yunan milliyetçilikleri ile aynı içeriğe sahip olan Kıbrıs Türk ve Rum milliyetçilikleridir. Kıbrıs Türk ve Rum milliyetçilikleri adanın her iki kesimin hâkim yerleşik düzeninin ideolojik bakış açısını oluşturmakla birlikte demokratik siyasette de hâkim eğilimleri oluşturmaktadır. İkincisi ise, nispeten yeni gelişmiş bir ideoloji olan Kıbrıs milliyetçiliği ya da Kıbrısçılıktır.¹ Adanın 'gerçek sahibi yerlilerin' (Kıbrıs'ta Osmanlı ve İngiliz kolonisi dönemlerinden beri mukim Rumlar ve Türkler) her anlamda hâkimiyetini savunan Kıbrısçılık, öteden beri her iki kesimin özellikle sol grupları arasında baskın ideolojik yaklaşımı oluşturmuştur. Son 20 yıldır Kıbrıs genelinde ve toplumların içerisinde rekabet hâlindeki iki ideolojik yaklaşımın Kıbrıs Sorunu, kimlik, göç gibi konular etrafında farklı biçimlerde çatışmasına şahit olmaktadır.

KKTC'de de söz konusu iki eğilim merkez sağda Ulusal Birlik Partisi (UBP) ile merkez solda Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)'nin başını çektikleri iki baskın siyasetin ideolojik konumlarını şekillendirmiştir. Birinci siyaset tarzında Türk milliyetçiliğinin ve diğerinde ise Kıbrısçılığın hâkim olduğu görülmektedir. Her iki milliyetçi yaklaşım kimliklerini şekillendirirken özellikle iki konu etrafında ciddi anlamda farklılaşmaktadır: (i) Kıbrıs tarihinin yazımı noktasında gelişen farklı tarih anlayışları ve (ii) 1974 sonrası adaya gelen göçmenlere yönelik farklı yaklaşımlar. Bu makalede, her iki kesimde ve ada genelinde hem resmî hem de popüler düzeyde kendini hissettiren rekabet hâlindeki iki milliyetçiliğin son 20 yılda özellikle de AB süreci ve küreselleşme etkisinde yeni bir evreye girmeleri ve bu süreçteki dönüşümleri KKTC özelinde tartışılmaktadır. Kıbrıs üzerine çeşitli konuları ele alan milliyetçilik temelli analizlerde, yazında etnik-sivil milliyetçilik karşıtlığı olarak geçen yaklaşımın hâkim olduğunu görmekteyiz. Ne var ki, bu yaklaşımın Kıbrıs özelindeki milliyetçilikleri tam açıklamada yetersiz kaldığı ileri sürülebilir. Bu makale, genel anlamda her iki kesimin sol-liberal çevrelerinde 'sivil milliyetçilik' olarak anlatılan Kıbrıs milliyetçiliğinin ya da Kıbrısçılığın 'yeni-kabileci bir milliyetçilik' olduğunu savunmakta; bunun da özellikle KKTC'deki Kıbrısçılıkta çok belirgin bir şekilde kendini gösterdiğini ve yeni-kabileci milliyetçilikte olduğu gibi yerlici bir söylemle gittikçe daha fazla dışlayıcı, yabancı düşmanı ve çeşitlilik karşıtı bir konuma evrildiğini ileri sürmektedir.

Adada Türk ve Rum milliyetçiliklerinin gelişimi İngiliz sömürge yönetimi altında 20. yüzyılın başlarından itibaren her iki toplumun anavatanlarının hâkim milliyetçiliklerinin etkisi altında ortaya çıkmıştır. Hem 1958-74 arası çatışma sürecinde hem de 1974 sonrasında adanın ikiye bölünmesiyle her iki kesimde hâkim milliyetçilikler haline gelmiştir. Kıbrıslı kimliğini vazedenden Kıbrıs milliyetçiliğinin gelişimi nispeten hem geç hem de biraz farklı olmuştur. Kıbrıslı kelimesinin bir tabir ve tanım olarak ortaya çıkışı ve gelişimi 1920'lerde İngiliz valisinin resmî işlemlerde yerli kelimesi yerine Kıbrıslı kelimesi kullanmasıyla başlamıştır. Burada daha önce kullanılan yerli kelimesinin ayrımcı ve onur kırıcı bulunması ile yükselen Yunan milliyetçiliğinin zayıflatılıp ada halkının Kıbrıs kimliğine sarılması amaçlanmıştır (Hasgüler 2-3). Özellikle 1950'li yıllarla birlikte Kıbrıslı kimliği iki etnik grubun anavatan anlatıları, anavatanları ile kurulan tarihî, kültürel ve siyasi bağ yerine Kıbrıs adasını merkeze alan Kıbrıs temelli bir kimlik

arayışı olarak tezahür etmiştir (Çağlayan 2). Sol siyasi çevrelerce benimsenip dillendirilen Kıbrıslı kimliği, etnik ve dinsel aidiyet yerine toprak temelli 'birleştirici bölge' kimliği olarak kabul edilip milliyetçilik karşıtı bir yaklaşım olarak resmedilmiştir (Avraamidou 443-444). 1974 sonrası, Kıbrıs'ın iki tarafında da ötekilerin yeniden tanımlanmasına yol açması nedeniyle, birçok konuda olduğu gibi, Kıbrısçılığın şekillenmesinde de dönüm noktası olmuştur. Kuzeyde sol ve liberal çevrelerde ötekinin değişmesi ve Kıbrıslı kimliğinin güçlenmesi Rumlara göre daha hızlı olmuş ve o kimliğin ana ötekisi olarak Türkiye ve Türkiyeli göçmenler vurgulanmıştır (Çağlayan 215). Rum tarafının Kıbrısçılığı kuzeydeki Kıbrısçılarda olduğu gibi ana ötekisi olarak Türkiye'yi görmüş, zayıf bir şekilde bazen Yunanistan ve emperyalist dış güçler de dile getirilmiştir (Papadakis, "Greek" 152-156).

Adanın ikiye bölündüğü 1974'ten sonra, Kıbrıs Türk milliyetçiliği ve Kıbrısçılık toplum, devlet ve Kıbrıs Sorununa farklı bakan iki zıt ideolojik milliyetçi kutbu temsil etmeleri hasebiyle KKTC siyasetinin ana aktörlerinin kimlik, tarih ve göç konularına bakışlarını şekillendirmiştir. Kıbrıs Türk siyasetinde Türk milliyetçiliği noktasında hareket eden sağ siyaset büyük ölçüde hâkim olmuş, merkez sağ eğilimli UBP bu hâkimiyette öncü rol oynamıştır. UBP uzun yıllar (1976-1994, 1996-2003, 2009-2013, 2015-2018, 2019-) ana parti olarak iktidarda kalmıştır, genellikle ona diğer bir sağ eğilimli Demokrat Parti (DP) eşlik etmiştir. Solda ise Kıbrısçılık temelli bakış açısı olan CTP belli dönemler (1994-1996, 2004-2009, 2013-2016, 2018-2019) büyük parti olarak iktidar ortağı olmuştur. R. Rauf Denktaş (1983-2005), Derviş Eroğlu (2010-2015) ve Ersin Tatar (2020--) sağ siyasetçi olarak Cumhurbaşkanı seçilmişlerdir. Mehmet Ali Talat (2005-2010) ve Mustafa Akıncı (2015-2020) sol siyasi yelpazeden iki dönem olarak Cumhurbaşkanı seçilmişlerdir.

Sağ siyasetin Türk milliyetçiliği, Kıbrıs Türklerini büyük Türk milletinin ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve 400 yıldan beri adada olan Türkler en az Kıbrıs Rumları kadar ada üzerinde hak sahibi olduklarını vurgulamaktadır. Kıbrıs Türk kimliğinin şekillenmesinde önemli yere sahip olan adayı Yunanistan'a bağlamaya çalışan Rumluların kurduğu *Ethniki Organosis Kiprion Agoniston* (Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü, EOKA)'ya karşı direniş ve elde edilen zaferle bu durum perçinlenmiştir. EOKA Kıbrıs'ta Türklerin yaşadığı tüm sorunların ve zulümlerin müsebbibi ve ona karşı

direnişi örgütleyen *Türk Mukavemet Teşkilatı* (TMT) ise kurtuluşun ve egemenliğin sembolü olarak görülmüş, TMT anıları sürekli tekrarlanıp, mücadeledeki önemli günler anıla gelmiştir. Türk milliyetçilerine göre 1974 Barış Harekâtı ile birlikte Kıbrıs Türkleri için artık yeni bir hayat başlamış, güvenliğe eriştikleri yeni hayatlarıyla, artık kuzeyde kurdukları yeni siyasal sistemi vurgulamak için adanın güneyini ve eski hayat tarzlarını unutma yoluna gitmişlerdir. Amaç ise KKTC sınırları ile Kıbrıs Türkleri arasındaki duygusal ve siyasal aidiyet ile onların anavatan Türkiye ile olan bağlarını kuvvetlendirmek olarak belirlemiştir (bk. Samani; Çağlayan). Kıbrıs Türk milliyetçileri kendi anlayışlarını şekillendirirken Kıbrıs Sorunu ile ilgili temel amaçlarından biri, adada gelecekteki muhtemel birleşik devlette azınlık olmayı reddetmek ve eşit ortaklık temelinde bir çözüm bulma olarak belirlemektedir (Tocci 125). Azınlık statüsünün reddi, Rumların adada çoğunluk olmalarına rağmen, Türkiye'nin coğrafi yakınlığı ve büyüklüğü göz önüne alındığında, Rumların bölgede küçük bir azınlık oldukları fikriyle ilişkilendirilmiştir. Bununla birlikte 21. yüzyılın ilk yıllarıyla AB üyelik süreci ve AB'nin talepleri adadaki durumu farklı bir aşamaya taşımıştır (Philippou; Çağlayan). Süreçte daha sert bir şekilde göçmenlerin varlığı ve KKTC-Türkiye ilişkilerinin kamuoyunda sorgulanması ile kuzeye dönük izolasyonlar ve ambargolar sonucu yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasal sorunlar, hâkim yerleşik düzene karşı Kıbrısçı sol akımların güçlenmesine imkân vermiştir (Kızılyürek, Doğmamış 41; Şahin).

Diğer taraftan 1974'ten sonra güneyde de rekabet hâlindeki iki ideolojik yaklaşım olan Rum milliyetçiliği ve Kıbrısçılık temelli olmak üzere iki eğilim siyasete hâkim ola gelmiştir (Mavratsas). Birinci eğilim, Kıbrıs'ın Yunan olduğuna vurgu yapmış, her ne kadar da Yunanistan'la birleşmeyi ifade eden *enosis* ideali 1974'ten sonra öne çıkarılmasa da Rum hakimiyetindeki Kıbrıs devletinin organik olarak 'anavatan' Yunanistan'a bağlı olmasını savuna gelmiş ve hiçbir şart altında Türklerle adanın yönetimini paylaşmak istememiştir. Bu görüşü savunan önemli siyasi partiler arasında merkez sağ DIKO, aşırı sağ EDEK ve nispeten ılımlı sağ DISY yer almaktadır. Kıbrıs milliyetçileri ise Kıbrıslı olmayı merkeze alan genel bir kimlik tanımlamasıyla Rumlar ile Türklerin adada bir arada ortak olarak yaşayabileceklerini vurgulamakta ve hayali bir ortak geçmiş oluşturarak 'düşman/öteki' olarak 'Türkiyelileri'² ve Türkiye'yi konumlandırmaktadırlar. Kıbrısçılığın farklı biçimlerini savunan önemli siyasi partiler sol eğilimli AKEL ve liberal EDİ öne çıkmaktadır (Tocci

125; Vogel 153-54). Güneyde 1974 yılından sonra hükümetlerde ağırlıklı olarak sağ siyasi partiler seçilip yer almışlardır. Aynı şekilde Makarios'tan sonra cumhurbaşkanı olanlar arasında sağ siyasetçiler daha fazladır; Vasiliou (1989-1993) ve Hristofyas (2008-2013) hariç sağ siyasetin temsilcileri Kyprianou (1979-1989), Klerides (1993-2003), Papadopolous (2003-2008) ve Anastasiades (2013-) cumhurbaşkanı olmuşlardır. GKRY'deki bu iki farklı ideolojik bakış siyasi eğilimleri şekillendirmiş olsalar da bu makalenin inceleme konusu olan göç ve tarih yazıcılığı hususlarında KKTC'de olduğu kadar Rum siyasetinde ve kamuoyunda farklı konum alıp farklı politika izlenmediği görülmektedir.

Yeni-Kabileci ve Çoğulcu Milliyetçilikler Ekseninde Kıbrıs

Milliyetçilik yazınında primordialist, modernist ve etno-sembolist olmak üzere üç temel yaklaşım vardır. Bu çalışma modernist yani inşacı yaklaşımların içindeki tartışmalara yaslansa da onu bir adım öteye taşıyarak yeni bir kulvar açmaktadır. Milliyetçiliğin tarihin bir aşamasında özellikle de modernleşmeyle birlikte ortaya çıktığını ve inşa edilen bir olgu olduğunu savunan bu yaklaşım içinde Hobsbawm³, Gellner⁴ ve Anderson⁵ yazına damgalarını vurmuşlardır. Primordialist yaklaşımla modernizm arasında bir orta yol olan etno-sembolist yaklaşım ise Smith⁶ tarafından kurgulanmıştır. Kıbrıs'ın her iki tarafındaki milliyetçilik ve kimlik konusunda da özellikle sivil-etnik milliyetçilikleri zıtlığına dayanan geniş bir literatür bulunmaktadır. Ancak bu çalışma hâkim geleneksel tartışmaları eleştirel bir yaklaşımla ele alıp, Triandafyllidou'nun 'yeni-kabileci – çoğulcu milliyetçilikler' kavramsallaştırması üzerinden sorgulamaktadır.

Kıbrıs adasını 'anavatan' olarak tanımlayan toprak ve sosyokültürel temelli bir milliyetçilik olarak kurgulanan Kıbrısçılık, 'empyrialist güçlerin' adanın yerlilerini böldüğünü, bu bölünmüşlüğü 'arkaik etnik milliyetçiliklerle' kalıplaştırılmaya çalışıldığını ve 'halkların kardeşliği' gibi sol söylemler çerçevesinde yeni bir birlik oluşturulabileceği düşüncesine dayanmaktadır. 2000'lerin başında AB katılım süreci bu düşünce için bir fırsat olmuş ve hatta AB otoriteleri tarafından da adada 'çözümün anahtarı' olarak desteklenmiştir. Süreçte ilk ve ortaöğretim için yeni tarih kitapları yazma, büyük ölçüde AB tarafından desteklenen sivil toplum projeleri ile iki toplumlu sosyal ve kültürel faaliyetler gerçekleştirme girişimleri olmuştur. Tüm bu çabalarda adadaki tüm sorunların müsebbibi olarak her iki kesimde hâkim olan 'etnik

milliyetçilik' ve 'Türkiye'nin işgali' olduğu ima edilmiştir. Kıbrıs'ın her iki tarafında da tarih yazıcılığı, göçmenlerin durumu ve kimlik tartışmalarına değinen son çalışmalara baktığımızda, kuramsal çerçevenin etnik ve sivil milliyetçilik karşıtlığına dayandırıldığı görülmektedir. Bu anlamda adanın her iki tarafın hâkim yerleşik düzeninin dayandığı Rum ve Türk milliyetçilikleri etnik, yani, 'kötü' milliyetçilik, Kıbrısçılık ise sivil, yani, 'iyi' milliyetçilik olarak tarif edilmiştir (bk. Mavratsas; Peristianis; Vural ve Rüstemli; Hadjipavlou; Bryant; Papadakis, "Narrative"; Vural ve Özuyanı; Vural ve Peristianis; Karahasan ve Latif; Önen vd.; Papadakis, "The Good"; Vogel; Latif, "A Challenging"; Klerides; Perikles vd.; Tekerek). Tüm bu çalışmalarda, bir dizi sivil ve siyasal değerlere ve toprak temelli aidiyete dayandırılan 'sivil milliyetçiliğin', 'etnik milliyetçiliğe' atfedilen ayrıştırıcı ve dışlayıcı olan tüm kültürel değerlerden azade olduğu savunulmuştur. Böylece Kıbrıs sorununun çözümü 'sivil değerler' ile mümkün olabilecek ve yine bu değerler etrafında AB ile tam entegrasyon gerçekleşebileceği ileri sürülüyordu.

Bu tarz, etnik ve sivil milliyetçilikler karşıtlığına dayalı teorik bakış açısı, bir yanda sivil, batılı, liberal, bireyci ve rasyonel; diğer yanda ise etnik, doğulu ve kültürel gibi sıfatlarla tanımlanan ikili kategoriler etrafında işlenmekte ve bu tasnifte birincinin iyi, ikincinin ise kötü olduğu varsayılmaktadır (Brown). Sivil milliyetçilik kapsayıcı etnik milliyetçilik ise dışlayıcı bir kimliğe vurgu yapıyordu. Ne var ki, son 25 yıldır milliyetçilikle ilgili çalışmalarda, dışlayıcı ve ötekileştirici etnokültürel bir öze dayandırılan bu kimliğin tüm unsurlarının, etnik milliyetçilikte olduğu gibi sivil milliyetçilikte de olduğu ileri sürülmektedir. Bu çalışmalara göre, sivil altında toplanan her şey aynı zamanda belirli bir kültür ve kimlik kavramsallaştırması ile sıkı bir şekilde bağlıdır ve duruma göre etnik olarak tasnif edilen ideolojik yaklaşım gibi hoşgörüsüz, ayrıştırıcı ve dışlayıcı olabilmektedir (bk. Yack; Nieguth, 9; Kymlicka; Kuzio; Shulman; Kreuzer; Tnsley; Zhuravlev ve Ischenko; Larin). Söz konusu eleştirilerle birlikte 1990'lı yıllardan beri milliyetçilik çeşitleri üzerine Tilly'nin 'aşağıdan-yukarı ve yukardan-aşağıya milliyetçilikler', Modood'un 'çokkültürlü milliyetçilik' ve Kaufman'ın 'etnik-geleneksel milliyetçilik' yaklaşımları farklı arayışlara örnek verilebilir. Karmaşık bir uluslararası sorun olan Kıbrıs Sorununun etkisi altındaki Kıbrıs'ta milliyetçilikler temelinde oluşan ideolojik kampaşmayı anlamada mevcut milliyetçilik yazınının yetersiz kaldığı söylenebilir.

Bununla birlikte, Kıbrıs'ın her iki yakasında da çarpışan milliyetçilikleri daha iyi açıklayacak, 21. yüzyılın küreselleşen, özellikle de yeni teknolojiler ile iletişim ve etkileşimin, göç ile de gittikçe çeşitliliğin ve karmaşıklığın arttığı bir ortamda, yeni bir milliyetçilik kavramsallaştırmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Triandafyllidou'nun mahalli, ulusal ve uluslararası meydan okumaları içeren çok-boyutlu bir ortama yerleştirerek iki zıt kutup üzerinden kavramsallaştırdığı *yeni-kabileci milliyetçilik* ve *çoğulcu milliyetçilik* anlayışları yeni gelişen şartlar altında daha açıklayıcı olabilir. Triandafyllidou (794 ve 803), kısaca çoğulcu milliyetçiliği “eski ve yeni çeşitliliği kabul eden, onunla etkileşime giren ve yeni bir sentez oluşumuna onu dâhil eden açık bir milliyetçilik biçimi” ve yeni-kabileci milliyetçiliği ise “organik ve değişmez bir otantikliğin ve yekpareliğin inşasına dayanan, çeşitliliği dışlayan ve reddeden geri bir milliyetçilik biçimi” olarak tanımlamaktadır.

Kıbrısçılığın içeriği son 30 yılda sivil milliyetçilik olarak tanımlanıp ‘ilerici’ bir ideoloji olarak sunulmuştur; yükselen bu yeni milliyetçilik Kıbrıs'ın AB üyelik süreci ile de örtüşerek son 20 yılda adada etkili olmuştur. Aslında Kıbrısçılığın ulusal ve uluslararası düzeyde öteki tanımına, geçmişten bir öz arayışına, göçmen karşıtlığına ve özellikle de yerlici yanına baktığımızda bir yeni-kabileci milliyetçilik olarak tanımlanabileceği sonucuna varılabilir. Bu nokta yeni-kabileci milliyetçiliğin ayrıntılı bir şekilde açıklanması bahsi geçen konuyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Son 30 yıllık süreçte hızla küreselleşen dünya, teknolojik gelişmelerin sağladığı iletişim imkânları ve kitlesel göç hareketleri ile gittikçe daha da karmaşık hâle gelmiş, 20. yüzyılın ikinci yarısına göre, günümüzde daha çok iç içe geçmiş, malların ve hizmetlerin uluslararası akışı daha fazla aynılaştırmıştır (Triandafyllidou 798). Böyle bir ortamda, genel anlamda milliyetçiliğin şekillenmesinde etkili olan iç ötekiler (tarihî azınlıklar ve göç sonrası oluşan cemaatler gibi) ve dış ötekiler (örneğin bölgesel siyasal birlikler -AB- ve ulusötesi sosyoekonomik aktörler, çokuluslu şirketler gibi) ile karşılıklı bağımlılık bağlamında kurulan etkileşim daha da önem kazanmıştır (Triandafyllidou 794). Bu yeni ortamda milliyetçiliği yeniden siyah-beyaz bir ayırmadan ziyade ideal tipler olarak, “yeni şovenist ve popülist milliyetçi, ulusötesi ve evrenselci dayanışma ile *çoğulcu milliyetçilikle...* yeni-kabileci milliyetçilik... arasında salınan karışık aidiyet eğilimlerini ve söylemlerini analiz etme” ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çoğulcu milliyetçilik bazı

ortaklıkların bir milleti şekillendirdiğini vurgular ancak milletin içindeki çeşitliliği, değişen demografik ve siyasal durumlar noktasında azınlıkları ve göçle gelen farklılıkları da kabul eder ve hatta iç içe geçmeyi taahhüt ederek yeni bir sentez oluşturur (Triandfyllidou 799-800).

Yeni-kabileci milliyetçilik ise son yıllarda Batıda özellikle AB içerisinde göçün ve AB entegrasyon sürecinin yarattığı hoşnutsuzluk sonucu ‘milliyetçi hoşgörüsüzlük’ söylemlerinin yükselmesi ile ortaya çıkmıştır. Bu noktada çoğulcu milliyetçilik ötekiler ile etkileşimli ilişki kurarak çeşitliliği savunmasına karşın, değişken olan yeni-kabileci milliyetçilik çeşitliliği reddetmektedir:

Grup içinin toprak-sivil ya da kan-bağı temelli aidiyet kelimeleri ile tanımlanmasına bakılmaksızın, ulusun organik, yekpare kavramsallaştırmasına dayandırılmasını vurgulamak için kabileci kelimesini kullandım... Etnik veya soy bağı birlikteliği temelinde değil de bir şekilde amorf veya kendi yapısı olmayan ve siyasal kurumların ötesinde gelişmiş ulusal kimliğin organik bir biçimini savunan bir milliyetçiliği kabileci diye adlandırıyorum. (Triandafyllidou 801)

Bu tarz milliyetçiliğin, teknolojinin çok geliştiği ve sosyal medyanın insan hayatında belirleyici hâle geldiği bir gerçekliğin içinde geliştiği düşünülmektedir. Buna göre hızlı ve kapsamlı iletişim çağı köklere gidip seçmeci bir şekilde kimlik inşasını da mümkün kıldığı için şovenist, kapanmacı, dışlayıcı söylemlere dayanan “yeni-kabileci dijital bir cemaat” ortaya çıkardı: Yeni-kabileci milliyetçiler “aynı sıfır-toplamlı, rekabetçi, milliyetçi dünya görüşünü paylaşabilirler ve Instagram ve Facebook gruplarında kendi görüşlerinin ana akım olduğu, aşırı olmadığı hissine kapılabilirler. Bu anlamda yeni-kabileci milliyetçilik basitçe kabileci değildir” (Triandafyllidou 802).

Yeni-kabileci milliyetçilikte en temel ayırt edici unsurlardan birisi de *yerlici* eğilimdir. Yerlilerin haklarını koruma siyaseti ya da yerlileri yabancılardan üstün tutma siyaseti olarak kendini gösteren yerlililik, yukarıda bahsi geçen yeni çeşitlilik ortamında farklı bir boyut da kazandı. Triandafyllidou (802)’ya göre, yerli olmadaki temel motivasyon yeni olanın yani yabancı/göçmen olanın reddedilmesidir:

Yerlilik göçmenlere karşı yerlici, dışlayıcı dayanışma ve kimlik etrafında halkı bir araya getirmeye çalışmaktadır... Yeni-kabileci milliyetçilik yerlici hislerden beslenir ve ayrıca göçmenleri ve Ötekileri reddeder ve çeşitliliğe dışlama ve içe kapanma yoluyla tepki gösterir. Yeni-kabileci milliyetçilik illaki muhafazakâr olmak durumunda değildir, *sol akımları* da içerir ve yerlilik gibi bu milliyetçilik etnik-sivil hatları boyunca kimlik veya farklılığı vurgulayabilir.

Bu tarz yerlici yaklaşım Türkiye'den Kıbrıs'ın kuzeyine gelen göçmenlere yönelik Kıbrıs Türk sol gruplarının dışlayıcı ve ötekileştirici tavırlarında çok net görülmektedir. Kıbrısçı yerlilik sadece adadaki göçmenlerle ve artan çeşitlilikle ilgili değildir, aynı zamanda ana öteki diye kurgulanan Türkiye ile de ilgilidir. Bu yaklaşıma göre Türkiye'nin adadaki varlığı ve etkisi oradaki halkların özünü ve kültürünü bozmakta, yozlaştırmakta ve egemenliğini kısıtlamaktadır.

KKTC'de Göç, Kimlik ve Kıbrısçılık

Kıbrıs'ın her iki yakasındaki nüfus büyüklüğü tartışmalarında göç konusu büyük önem taşımaktadır. Bunun nedeni, adanın her iki topluluğunun da temsil ettikleri gücün derecesini belirlemek için nüfus oranlarını kullanma eğiliminde olmalarıdır. 'Sayılar savaşı' (Hatay, *Is the Turkish*) olarak beliren bu durumda her iki taraf da diğerini anavatanlarından ve diğer bölgelerden göç yoluyla nüfuslarını artırmakla suçluyordu. Göçün Kıbrıs'ın her iki kesiminde nüfus yapısını tahkim etmek için söz konusu önemi ile birlikte kimlik inşa süreçleri açısından da çok ciddi etkisi olduğu söylenebilir. 1974 öncesi ada içerisinde ve ada dışına göç etmede Kıbrıs Türkleri ciddi mağdur konumda olmuş; 1974'ten sonra ise kuzeydeki Rumların güneye ve güneydeki Türklerin kuzeye geçmelerini sağlayan 1974 nüfus mübadelesi akabinde, Türkiye'den kuzeye göçler olmuştur. Türkiye'den göçlerin özellikleri ve göçmenlerin profili iki farklı dalga hâlinde gerçekleşmiştir. Göçün ilk dalgası 1975-1979 arasında Türkiye ile *Kıbrıs Türk Federe Devleti* (KTDF 1975-1983) arasında yapılan anlaşma ile iş gücü, ekonominin devamı ve adanın Türk kimliğini güçlendirmek için gelenlerden oluşmuş ve ekonomik ve siyasi nedenlerle teşvik edilmiştir (Çolak, "Identity"; Kurtuluş ve Purkıs; Braynt ve Hatay). Bu göçmenlere yeni devletin vatandaşlığı verilmiştir. Bu dönemde yaklaşık 20.000 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kuzeye gelmiş ancak bunların yaklaşık 15.000 civarının yerleştirilmesi mümkün olabilmiş-

ti; diğerleri ise Türkiye'ye geri dönmüştü. 2006 yılı itibariyle bu kapsamda olan Türkiye kökenli KKTC vatandaşının sayısı 11.925'dir (Hatay, *Is the Turkish* 42). 1980 yılı sonrası durum tamamen farklı bir hâl almış ve Türkiye'den adanın kuzeyine göç daha iyi bir iş ve yaşam bulmak için bireysel ve ekonomik nedenlerle gerçekleşmiştir (Kurtuluş ve Purkıs 296-305).

2003 yılında referanduma sunulan Annan Planı eğer kabul edilseydi yeni birleşik devletin vatandaşlığı statüsü verilecek toplam Türkiye'den gelen göçmenlerin sayısı 46.689 (göçmenler ve KKTC'de doğan çocukları ile KKTC vatandaşları ile evlenenler dâhil) olarak belirlenmişti. Bu sayının içerisinde Türkiye'de doğmuş olanlar ise sadece 23.565 kişiydi. En son yapılan 2011 Nüfus Sayımına göre ise KKTC *de-jure* nüfusu 286.257 kişidir (Sabah). Bu sayımda KKTC vatandaşı olanların sayısı yaklaşık 201.000 kişidir ve bunların 31.234'ü Türkiye doğumlu KKTC vatandaşlarından oluşmaktadır. Vatandaş olmayan 30.000 civarı işçi, 28.565 üniversite öğrencisi ve 5.000 Türk ordusu subayı ve aileleri kapsayan Türkiye vatandaşlarının toplam sayısı ise 73.407 kişidir. 2021 yılı itibariyle KKTC Yüksek Seçim Kurulu toplam KKTC vatandaşı sayısının ise 245.869 olduğunu ve bunların 203.183'ünün seçmen olduğunu açıkladı (Kıbrıs 2021). Sonuç olarak zamanla vatandaşlık statüsü kazanlar da dâhil Türkiye doğumlu KKTC vatandaşı sayısının yaklaşık 35.000 olduğu ve toplam nüfusun da %15 civarı bir oranına tekabül ettiği tahmin edilebilir. Çok değişkenlik arz etmekle birlikte, vatandaş olmayıp sürekli ikamet eden işçi, öğrenci ve diğerlerinin toplam sayısının da 75.000 civarı olduğu söylenebilir.

Tüm göç süreçlerinde ve sonuçlarında olduğu gibi kuzeye Türkiye'den göç edenlerin yerlilerle ilişkileri kolay bir seyir izlememiştir. Göç edenlerin büyük çoğunluğunun Türkiye'nin kırsal bölgelerinden gelmesi küçük ve dünyadan izole bir ada olan Kıbrıs'ta sancılı süreçlere yol açabilmiştir (Rüstemli vd.; Navaro-Yashin). Bu nedenle her ne kadar göçmenler ile yerliler aynı milliyetten olsalar da göçmenler büyük ölçüde toplumun temel kurumlarından uzak bırakılmıştır (Kurtuluş ve Purkıs 292-293). Yapılan farklı çalışmalar, Kuzey Kıbrıs'ta göçmenlere yönelik dışlayıcı ve olumsuz bakış açısı, ayrımcılık ve önyargıların olduğunu ortaya koymaktadır (Rüstemli vd.; İler ve Alankuş; Çolak, "Identity"; Çağlayan; Kurtuluş ve Purkıs; Konuk; Sonan vd.). Bu ayrım yerlilerin sayısal çoğunluğu ve bunun sonucu ortaya çıkan siyasi etkisi, daha yüksek sosyal statüleri (Rüstemli vd.), Kıbrıs Türk kimliğini

yayan yerlilerin hâkim olduğu bir devlet aygıtının varlığı gibi konularla da birleştiğinde daha görünür hâle gelmiştir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar Kıbrıs'ın yerli Türkleri ile Türkiye'den göçmenlerin mekânsal, kültürel ve sosyal ayrımlarla 'Türkiyeliler' olarak dışlanmaları KKTC toplumunda yeni bir çeşitlilik sorununu bize göstermektedir. Bu dışlanmış ve kırılğan konumundaki göçmenlerin varlığını daha da güvensiz hale getiren en önemli durum, KKTC'nin sol politikacı ve grupların siyasi söylem ve mücadelelerinin merkezine onları koymaları olmuştur.

KKTC'nin milliyetçi ve sağ eğilimli siyasetçi ve yöneticilerin resmî söyleminde, bu göçmenler ile adanın Türk sakinleri arasındaki bağlantı, Türk milletinin iki halkının birleşmesi noktasında kurulmuştur. Dolayısıyla Türkiye'den KKTC'ye göç memnuniyetle karşılanmış ve bu süreçlerin doğal bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Çolak, "Identity"). Böylece, UBP'li KKTC hükûmetlerinin istatistikleri, izlenen resmî vatandaşlık politikasına dayanarak, 2003 yılına kadar KKTC nüfusunun kahir ekseriyetini Kıbrıs Türkü olarak adlandırıyordu. Burada KKTC devlet seçkinleri ve milliyetçi gruplar, anavatandan gelen tüm göçmenleri Kıbrıs Türk toplumunun organik bir parçası olarak görüyorlardı. Bununla birlikte, KKTC'deki sol grupların çoğunluğu Türkiye'den gelen göçmenlerin kuzeydeki varlığını ve vatandaşlığa alınmasını siyasi bir tartışma konusu yaparak karşı argümanlar geliştirdiler.

Solun 2000'li yıllarla birlikte KKTC siyasetinde ağırlığının artmaya başlaması ile sol grupların 'yerleşimciler' olarak tanımladığı Türkiyeli göçmenler siyasal tartışmanın ana konularından birisi hâline geldi. Bu dönemde AB üyelik sürecinin yarattığı umut, solun da Kıbrıs Sorununun çözülüp AB'ye katılımın 'sesi' olması KKTC solunun yükselişi sonucunu doğurdu (bk. Şahin 165-168). CTP, sonuçta, 2003 ve 2005 parlamento seçimlerini ve 2005'te Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazandı ve kuzey genelinde tüm sol gruplar hâkim Türk milliyetçiliğinin temel unsurlarını daha yüksek sesle sorgulamaya, Kıbrıslılık temelinde Rumlarla Kıbrıs'ın ortak vatan olarak yeniden kurulabileceğini dillendirmeye başladılar (Çolak, "Identity").

Söz konusu dönemde, sol akımlar tarafından Kıbrıs Türkleri tanımlanırken Türk kimliği yerine 'Kıbrıslı kimliği' fikri öne çıkarıldı. Kıbrıs Türk solunun Kıbrıslılığına göre, Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar federal bir devlet yapısı altında bir arada yaşayabilirlerdi; ne var ki 'Türkiyeli' göçmen-

lerin varlığı ve Türkiye bu birlikteliğin tesisine engel teşkil ediyordu. CTP, koalisyon hükümetinin büyük ve belirleyici ortağı olarak 2004-2009 yılları arası Türkiye'den gelen göçmenler ve işçilere yönelik yeni bir politika hayata geçirmeye başladı. Bunun ilk ayağını, nüfusla ilgili durum tespiti yapmak ve özellikle de göçmenlerin sayısını ortaya çıkarmak için 2006 yılında Nüfus Sayımı yapılması oluşturdu. Sayımla doğum yeri, ikinci ülke vatandaşlığı, adada işçi ya da öğrenci olup olmadıkları gibi statülerini belirlemeye dönük detaylı sorularla KKTC'nin nüfus haritası çıkarıldı. CTP Hükümeti Türkiye'den kuzeye 'nüfus aktarımını veya akışını' durdurmak için bazı tedbirler almaya, KKTC üzerindeki Türkiye'nin etkisini azaltacak genel anlamda 'Kıbrıslılaştırma' diye adlandırılabilir bir politika uygulamaya başladı (bk. Çolak, "Identity" 420).

Solun baskın olduğu bu yeni ortamda Kıbrıslı kimliği güçlenmiş, Türkiye'den gelen göçmenlerin "yerli olmadığı, Kıbrıslı kimliğini erozyona uğrattığı, sosyoekonomik dengesizlik yarattığı" söylemleriyle bu olumsuz algı ve ötekileştirme giderek daha güçlü bir hal almıştır (Volkan 95-110). Göçmenler daha fazla kültürel, sosyal ve maddi sermayeleri açısından dışlanarak suç işlemeye yatkın, Kıbrıs'ın demografik ve kültürel yapısını bozan unsurlar olarak gösterilmeye başlanmıştır (Hatay, "The Problem"; Bryant ve Yakinthou 232-238). Kıbrıs'ın Kıbrıslılara ait olduğu söylemine dayanan Kıbrıslılık 'Kıbrıslı olmayanlara' dönük giderek daha dışlayıcı ve ötekileştirici (Kurtuluş ve Purkıs 270), hatta nefret söylemine varan bir hal almıştır (*Kıbrıs'ta Nefret* 87-100).

KKTC'de sol siyasi partiler kadar siyaset ile toplum üzerinde etkili olan çoğunluğu sol grupların hakimiyetindeki sivil toplum örgütleri ve sendikalar da kamuoyunu yönlendirebilme kapasiteleriyle Kıbrıslı kimliğinin en etkili üretici ve yayıcılarından olmuşlardır. Kıbrıslı kimliğinin, göçmenlerin Kıbrıs'ın demografik yapısını bozduğuna yönelik dışlayıcı söylemi *Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası* (KTÖS) gibi etkili sendikaların ve sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu 'Bu Memleket Bizim Platformu', 'Kıbrıs Kıbrıslıların'dır', 'Yaseminler Harekâtı', 'Kıbrıslılar Birliği' gibi sol tandanslı hareketlerde görmek mümkündür (Çolak, "Nationalism"; Kurtuluş ve Purkıs 225). Etnik milliyetçiliğe karşı olduğunu iddia eden tüm bu hareketler Türkiyelilere karşı dışlayıcı hatta yer yer ırkçı söylemlere gidebilmiştir (Çağlayan 270; Bryant ve Hatay 423-449).

Yine son 20 yıl içerisinde kuzeyin Kıbrıs milliyetçileri yazılı, görsel ve sosyal medyada göçmenleri ve Türkiye'yi ciddi tartışma konusu yapmışlardır. Tüm bu tartışmalarda Türkiye'den gelen göçmen sayısı ile göçmenlerin adada Kıbrıs kültürünü aşındırıp Kıbrıslı kimliğini zayıflattığı hususları merkezi konumda yer aldı. Tartışmaların işlendiği sol ağırlıklı yazılı ve görsel basındaki haberlerin kullanımında seçicilik ve ayrımcılık göze çarpmaktadır (Kurtuluş ve Purkıs; Braynt ve Hatay, "The Jasmine"). Bir yayında Türkiye'den gelen ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olduğu, doğum kontrol ve aile planlaması yapmadıkları, aile yapısı ve kültürlerinde farklılık olduğu yazılmış daha sonra farklı yıllarda yaşanmış asayiş olayları sıralanarak göçmenlerin suça karışma oranlarının fazla olduğu savunulmuştur (*Kıbrıs'ta Sosyalist Gerçek*). Göçmenlerin varlığı ve kuzeyin toplumsal ve kültürel yapısına olumsuz etkisi üzerine dışlayıcı, ötekileştirici ve nefret söylemi içeren yorumlar özellikle CTP'ye yakın *Yeni Düzen* gazetesinden Cenk Mutluyakalı ile *Afrika* gazetesinden Şener Levent, Oz Karahan gibi bazı yazarların yazılarında görülmektedir. Sol sendikalar da süreçte belirleyici rol oynamışlardır; sendikaların 2012'de yaptıkları ortak protestoda Türkiye'nin sosyal, ekonomik, kültürel, eğitim ve göç politikalarının Kıbrıslı Türklerin kimliğine ve kültürüne dönük kültürel asimilasyon ve dayatma olduğunu iddia etmişlerdir (Haber Kıbrıs). Bu sendikaların yöneticileri farklı zamanlarda çeşitli platformlarda Türkiye'nin Kıbrıs'ta 'kültürel soykırım ve asimilasyon' uyguladığını dile getirmişlerdir (Örnekler için bk. *Gazetda*; DHA).

2015 yılında Kıbrısçı bakış açısına sahip olan ve sol eğilimli Mustafa Akıncı'nın KKTC'nin 4. Cumhurbaşkanı seçilmesi sonrası göç yolu ile Kıbrıslı Türklerin demografik yapısının bozulduğu, iradesine saygısızlık gösterilerek müdahale edildiğine dönük söylemler Türkiye ile kurulan ilişkilerdeki tartışmalar daha yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. Şubat 2020'de KKTC ile Türkiye Cumhuriyeti arasında *Kültürel İş Birliği Protokolü*'nün imzalanması, Türkiye'nin adaya yönelik açtığı "kültür savaşı" şeklinde nitelendirilerek eleştirilmiştir (Kızılyürek, AKP). Eğitim protokollerine, Türkiye ile kurulan ilişkiye dönük itirazlar ve bu itirazlarda kullanılan söylemler 'Kıbrıs temelli' bir kimlik inşa çabalarının açık göstergesidir.

Sol siyasi parti ve sendikalar etnik milliyetçi bir kimliğin ayrıştırıcı ve ötekileştirici öğeler içerdiğini iddia ederek, sivil ve toprak temelli bir kimlik önermelerine karşın 'Türkiyeli göçmenlere' karşı ötekileştirici yaklaşımları

ve dışlayıcı tavırlarının ciddi çelişki oluşturduğu söylenebilir. Sivil bir milliyetçilik söylemi, o 'yerli ve toprak temelli kimliğin' içinde olanlara kapsayıcıyken, o kimliğe kabul edilmeyen hatta o kimliği zedelediği, kültürel olarak bozduğu düşünülenlere karşı ayrımcı hatta onlara karşı kurulmuştur. Bu çelişkili durumu saha araştırması yapan Kurtuluş ve Purkıs (227) şu şekilde açıklamaktadır:

Kıbrıs'ta güçlü bir sendikal geçmiş ve buna bağlı olarak toplumsal düşünceyi biçimlendiren bir sol gelenek olmasına rağmen, Kıbrıs solu şaşırı bir biçimde emek ve sınıf üzerinden şekillendirmek yerine, sınıfı dışlayan bir başka eksen, mitsel bir coğrafi-kültürel kimlik ekseninde şekillendirmektedir. Bu eksen Türkiye'li göçmen işçiler, Kuzey Kıbrıs'ta emeğini satarak hayatta kalmaya çalışan emekçi sınıflar değil, bu "mitsel" kimliğin inşasında dışarıda bırakılması gereken yabancı-demografik unsurlar olarak görülmektedir.

Hâkim milliyetçi yaklaşımlarla anlaşılması zor olan, sınıfsal bir mücadele vermesi beklenen sendikalar ile kapsayıcı, vatandaşlık temelli mücadele yapması beklenen sivil toplum örgütlerinin ayrımcı ve dışlayıcı bir kimlik geliştirmeleri ancak yukarı da bahsi geçen yeni bir milliyetçilik dalgası ile açıklanabilir.

KKTC'de Kıbrısçılık ve Tarih Ders Kitapları

Kıbrıs'ta İngiliz Yönetimi ve Kıbrıs Cumhuriyeti (1960-74) dönemlerinde her iki toplum kendi okullarında, 'anavatanlarından' gelen ders kitaplarını kullanmışlardı (Perikles vd. 126).⁷ İki tarafta kullanılan kitaplarda zaman içerisinde değişiklikler yapılmışsa da anavatanlardan gelen kitapların etkisi hala geçerlidir (Papadakis, "Narrative"; Latif, "A Challenging"). Kıbrıs Türkü Vehbi Zeki Serter 1971'de yazdığı ders kitapları 2004'e kadar kullanılmıştır. Kıbrıs Rumlarında ise ders kitapları hep Yunanistan merkezli olmuş, 1974 müdahalesi öncesi kitaplarda Kıbrıs'ın *helenizmin* parçası olduğu ve Yunanistan'la birleşmesi düşüncesi ana tema olarak işlenmiş, o zamandan bugüne Türkler tarihsel düşman olarak tanımlanmıştır (Karahasan ve Latif 13).

Yukarıda değinilen KKTC'de sağ ve solun rekabet halindeki iki milliyetçilik anlayışı nedeniyle değişen iktidarlarla birlikte okullarda okutulan tarih kitapları ile genel tarih anlatısında da değişiklikler olmuştur. 1974 yılından

sonra tarih kitapları ile ilgili ilki 1994-1995 yılları ve diğeri de 2004-2009 yılları arası sol iktidarlar döneminde Kıbrısçılık çerçevesinde iki defa değişiklik girişimi olmuştur. 1994'te CTP ağırlığında DP ile kurulan koalisyon hükümeti döneminde ilk değişiklik yapılmıştır (*Bugün Kıbrıs*). O zaman 1974'ten beri okutulan Vehbi Zeki Serter'in kitaplarının yerine yeni kitaplar hazırlanıp 1995'te okutulmaya başlanmıştır. Söz konusu kitaplarda göze çarpan en önemli değişiklikler “soydaş, anavatan” gibi kavramların yer almaması olmuştur (Özsezer ve Özkul 155-157). Ancak 1996'da koalisyon hükümetinin dağılmasıyla eski kitaplara geri dönlmüştür.

İkinci değişiklik 2004'te CTP'nin iktidara gelmesi ve M. Ali Talat'ın Cumhurbaşkanı olmasının ardından gündeme gelmiştir. Kıbrısçılar, kullanılan ders kitaplarının ‘etnik merkezci ve ayrıştırıcı olduğu’, birleşme yerine ayrışma, ortaklık yerine farklılıkları içerdiği gerekçesiyle eleştirmişlerdir (Papadakis, “Narrative”). CTP liderliğinin bahsedilen bu iradesinin yanında ‘Bu Memleket Bizim’ ve ‘Ortak Vizyon’ gibi sivil toplum örgütleri ile KTÖS ve KTOEÖS gibi öğretmen sendikaları kitapların değişmesinde önemli rol oynamışlardır. Yeni ders kitapları, *Yeni Düzen* gazetesinden bir yazarın ifadesiyle, “Kıbrıs'ta Kıbrıs Türk toplumu kendi tarihini yarattı; bundan dolayı da yarattığımız tarihi yazmamız ve yeni nesillere öğretmemiz gerekiyordu” (Cahit) iddiasına dayandırıldı.

Tarih kitapların değiştirmesinin öncesi ve sonrası tartışmalara bakıldığında ortak bir Kıbrıs kimliği yaratmak için “aynı dili konuşma” (Önen vd. 23-24), ortak bir anlayış, ortak bilinç yaratmak istenildiği, Türklük yerine Kıbrıslı, bölünmeye karşı birleşme, rekabete karşı iş birliğini savunan (Vural ve Özuyanık 149), ‘evrensel değerlere ve toleransa dayanan’, ‘düşmanlık ve ötekileştirme’ içermeyen bir yaklaşımla gözden geçirilerek değiştirildiği iddiaları öne çıkmaktadır. Ayrıca yeni kitaplarla mevcut düşmanlığı beslediği ileri sürülen “tek yanlı mağduriyet ve etnosentrik tarih öğretimi” (Psaltis vd. 9) ortadan kaldırılmaya çalışıldığı vurgulanmıştır. Tüm süreçlerde kamuoyu oluşturmak ve farkındalık yaratmak için sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler özellikle AB tarafından desteklenmiştir. POST Araştırma Enstitüsü ve AB destekli *Barış İçin Eğitim II* ile *Barış İçin Eğitim III* projeleri, kitapların değişiminin gerekçelerini, amaçlarını, değişen içerik ve görsellerini karşılaştırarak 2007'de rapor halinde yayınlamıştır. İlgili raporlarda, 2004 öncesi kitapların ‘tek yanlı ve etnik temelli’ bir tarih anlatısı üzerine kurul-

duğunu iddia edilmiş, yeni kitapların ise AB'ye önemli referans veren, 'etnik merkezli bir tarih' anlatısından uzak, Kıbrıslı Rumların 'öteki' ve 'canavar' olarak kategorize edilmediği bir yaklaşımla yazıldığı değerlendirilmeleri görülmektedir.

Kitaplar 2005 yılında okullarda kullanılmaya başlandı. Kıbrıslılık fikrinin hâkim olduğu yeni kitaplarda, unutmaya ve hatırlamaya ile semboller ve görsellerde ideolojik anlamda seçicilik dikkat çekmektedir. Genel olarak, Kıbrıs adası temelli görseller etrafında Kıbrıs Türkleri tarihi, coğrafi ve kültürel anlamda Kıbrıs'ın organik bir parçası olarak resmedilmiştir. Bu anlayış kitapların ismi ve kapak tasarımında başlamak üzere kendini göstermektedir. Ortaokullar için hazırlanan Kıbrıs Tarihi kitaplarının ön yüzünde Kıbrıs haritası, arka yüzlerinde ise Caretta Caratta, Kıbrıs Çiçeği ve Lefkoşa'dan bir meydan bulunmaktadır. Kıbrıs adının büyütülerek vurgulandığı yeni kitabın aksine bir önceki kitapta kapak resmi olarak modern Türkiye'nin ve Türk milliyetçiliğinin sembolü olan Atatürk'ün büstü seçilmişken, yeni kitapta ise Girne limanının eski bir resmi tercih edilmiştir. Önceki kitapların aksine, Osmanlı dönemi öncesine Kıbrıs'ın antik dönemleri ile kalıntılara yeni kitaplarda daha fazla yer ayrılmıştır. Ortaokullar birinci sınıf için hazırlanan ve sadece Osmanlı öncesi dönemi kapsayan Kıbrıs Tarihi I kitabında bu durum daha net görülmektedir. Kitap, Kıbrıs'ı antik Yunan medeniyetinin bir toprağı olarak tanımlayıp onun Helen mirasını vurgulamaktadır. Bu anlamda kitapta yer alan bir resimde Kıbrıs Ege medeniyetinin parçası olarak gösterilirken günümüz Yunanistan topraklarına Anadolu'dan daha yakın ve Türkiye ise mevcut hâlimden daha küçük bir şekilde tasvir edilmiştir.

Kitapların görsellerinde Kıbrıs Adası mevcut siyasi sınırlar olmadan bir bütün olarak gösterilmiş, adanın coğrafyası, adaya ait geçmişte birlikte ve ortak yaşamayla alakalı görsel kullanılmıştır (Önen vd. 123-131). Kitaplardaki bu ve benzeri bilgi ve görseller, Kıbrısçılığı Kıbrıs Türklerinin kimliğinin ana unsuru olarak değerlendiren tarih anlayışına sahip yeni sol hükümetin ideolojik eğiliminin kitaplara yansımaları idi (Çolak, "Nationalism"). Yeni kitaplarda kimlik tanımı, etnik ya da dinsel yerine bölgeci ve kültürcü temelli, yani Kıbrıslı temelli yapılmıştır. Kıbrıs'ta bölünmenin müsebbibi görülen 'etnik ayrışma' yerine 'Kıbrıslılık üzerinde birleşme' ve 'ortak bir Kıbrıslı kimliği' inşa edilmek amaçlanmıştır. Bu minvalde kitaplarda Türkiye için hiçbir yerde 'anavatan' terimi kullanılmamış, bunun yerine yerli bir yak-

laşımınla Kıbrıs'ı ifade etmek için 'adamız' veya 'ülkemiz' terimleri çok sık ve 'Kıbrıslı' Rumları ve Türkleri kapsayacak şekilde 'Kıbrıslılar' ve 'halk' kelimeleri de genel ifade olarak kullanılmıştır (Papadakis, "Narrative" 18). Türk ya da Rum yerine Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum nitelendirmelerinin yanında görsellerde aynı resmedilmiş, milliyetçiliğin bölen, ayıran ve ayrıştıran bir ideoloji olduğu vurgulanmış (Karahasan ve Latif) ve bir kimlik göstereni olarak 'Kıbrıslı' tabiri kitaplarda sıklıkla yer almıştır kullanılmıştır (Keser 11). Tüm bu Kıbrıs merkezli anlatı ve görseller temelinde birleştirici kimlik 'Kıbrıslı' olarak inşa edilmeye çalışılmış, başvuru ana referans 'Anavatan Türkiye' yerine 'Avrupalılık' olarak değiştirilmiştir (Özsezer ve Özkul 157).

Kıbrısçı tarihçilik, sol çevrelerin siyasal hedefleri doğrultusunda, bir dizi unutmaya ve hatırlamayı içerecek şekilde düzenlenmiştir. Bu 'tarihin unutturulması ve hatırlatılması' istenen seçici tavır, hedeflenen siyasal mühendislik çerçevesinde, değiştirilen kitaplarda 'Rumlara dönük ulusal düşman imajı ve inşasının' reddedildiği, 'siyasi ve askeri tarih yerine kültürel ve sosyal tarihe' geniş yer ayrıldığı, 'ortaklıkların' vurgulandığı (Karahasan ve Latif 21-23; Latif, "A Challenging" 14) şeklinde meşrulaştırılıyordu. Bu anlayışa göre, siyasi ve askeri tarih daha çok mücadele, ayrışma ve çatışma içerirken, sosyal ve kültürel tarih birliktelik, ortaklıklara dikkat çekmektedir. Tarih anlatısındaki seçicilik ve ortaklıklara yoğunlaşma çatışmaların en yoğun yaşandığı 1960'lı yılların anlatısına da yansır. Her iki toplumunda sosyopolitik ve sosyoekonomik durumlarını belirlemiş olan 1974 yılına kadar yaşanan etnik çatışmaya çok az yer verilmiştir. Bununla ilişkili olarak 1963-1974 arasında Türklerin küçük bir toprak parçası olan enklavlere hapsedilip mağdur edilmesine de çok kısa değinilmiştir. Hatta KKTC'de sıklıkla kullanılan Türkiye'nin 1974 müdahalesinden bahsedilen bölümlerde bile bayrak, anıt ya da mezarlıklara yer verilmemiştir. Eski kitapların kahramanca direniş olarak tanımlandığı TMT'nin faaliyetleri şiddet içerdiği gerekçesiyle yeni kitaplarda kınanmıştır.

Ayrıca, kitaplarda hatırlanması istenen benzerlikler ve ortaklıklar olarak, Kıbrıs'a özgü kıyafetler, kültürel ve folklorik öğeler, Kıbrıslı Rumlar ile Türklerin Osmanlı yönetimine karşı ayaklanmaları, maden şirketine karşı birlikte yapılan grevler, ortak müzik ve eğlenceler, Dr. Fazıl Küçük ve Makaryos'un birlikte yaptığı geziler ile açlık, salgınlar, deprem doğal felaket gibi şeyler vurgulanmış, hatta yerlerin hem Türkçe hem de Rumca isimleri-

ne birlikte yer verilmiştir. Burada geçmişte birlikte yaşanmışlıklar üzerinden birlikte yaşamanın mümkün olduğu, etnik ve dinsel farklılık olsa bile kaygılarının, amaçlarının ve mücadelelerin birlikte olacağı mesajı verilmiş, etnik ve dinsel farklılıklar ayrılmaya neden olmaması gerektiği aksine iş birlikleri ve ortak acılarda birleşileceği gösterilmek istenmiştir (Önen vd. 129; Latif, “Dilemmas” 10-11 ve 16). Yine yerli bir yaklaşımla kitaplarda göze çarpan detaylardan birisi de Kıbrıs ağzının kullanılmış olmasıdır. Özellikle çizimler ve diyaloglar çoğunlukla Kıbrıs ağzı ile yapılmaktadır (Latif, “Dilemmas” 99).

Kıbrısçılık çerçevesinde yeni kitaplarda Türkiye ile kurulan kültürel, siyasi, tarihî ve coğrafi ilişki anlatımında önemli değişim görülmektedir. 2004 öncesi kitaplarda Kıbrıs'ın Anadolu'nun coğrafi uzantısı olduğu vurgulanırken 2004 sonrasında ise “özgün ve ayrı bir kara parçası olarak ülkemiz Kıbrıs adası” söylemi tercih edilmiş, hatta adanın hiçbir kıta ile bağlantısı olmadığı, denizden yükseldiği altı çizilerek farklı yerlerde vurgulanmıştır (Önen vd. 114, 123-131). 2004 öncesi Yunanistan'ın adayı hiç yönetmediği, ada ile tarihsel bağlarının olmadığı, adanın Osmanlı egemenliğinde huzurlu ve barışçıl bir dönem yaşadığı vurgulanırken, yeni kitaplarda ise Kıbrıslıların kültürlerinin, dillerinin, tarihlerinin, hatta coğrafyalarının Yunanistan ya da Türkiye'ye yakınlık yerine Kıbrıs'ın bizatihi nev-i şahsına münhasır olduğu savunulmuştur (Önen vd. 149; Latif, “A Challenging” 8). Tüm Kıbrıs'a özgü bir coğrafya, kültür, dil ve tarihî anlatıları yerel milliyetçi bir kimlik olarak Kıbrısçılığı inşa etme çabasının göstergesidir.

Gelecekte ‘barışçıl birlikte var olma’ fikri etrafında sürekli hatırlatılacak olan öğeler tarih-dışı bir inşa çabası olarak belirlemektedir. Bu amaca yönelik olarak ‘toplumsal birliktelik’, ‘paylaşılan Kıbrıs kültürü’, ‘solun toplumlararası iş birliği’ gibi mitler oluşturulmuştur (Çolak, “Nationalism” 39). Unutturulmaya çalışılan ise modern zamanların Kıbrıs tarihini ve Kıbrıs'ta yaşayanların kimliklerini şekillendiren farklı ideolojiler ve hareketler ile onlara dayalı mücadeleler, zıtlıklar ve çatışmaların varlığıdır. Kıbrısçılar, sosyokültürel benzerlikleri seçmeci ve tarih-dışı bir şekilde kurgulayarak, Kıbrıs'ın siyasal tarihiyle nerdeyse taban tabana zıt yeni iş birlikleri ve benzerliklerle dolu yeni bir sosyal tarih yazıp benimsetmeye çalıştılar. Kitaplar, Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliğine, göçmenlere ve Türkiye'ye yönelik yerli ve dışlayıcı

bir dil kullanıyor, bu ötekileri yeniden tanımlayıp konumlarını pekiştiren yeni mitler inşa ediyordu.

Sağ ve milliyetçi siyasi partiler ve liderler, 2004 yılından itibaren hem yeni kitapları hem de kitapların dayandığı Kıbrısçılık ideolojisini çok sert bir şekilde eleştirmeye başladılar. Denktaş, kitapların vatansever, milliyetçi tarihçilerce revize edilmesi gerektiğini belirtirken; Eroğlu da benzer şekilde yeni tarih kitaplarında Türk kimliğine yer verilmeyip Türk milliyetçiliğinin etnik çatışmanın müsebbibi olarak belirtilmesinin Kıbrıs Türkleri tarafından kabul edilemez olduğunu savunmuştur (*North Cyprus Daily*). UBP Rumlar ile Türkleri aynı gösteren ve Kıbrıs Türklerinin geçmişini ve Türklüklerini unutturmayı amaçlayan yeni kitapların, 'Kıbrıslı' kimliği olan bireyler yetiştirmek istediği eleştirisi yapmıştır. UBP'nin 2009'da iktidara gelmesinin ardından ilk yaptığı işlerden birisi okutulan tarih ders kitaplarını değiştirmek oldu. 2005'de okutulmaya başlanan *Kıbrıs Tarihi* kitaplarının adı ise *Kıbrıs Türk Tarihi* olarak değiştirilmiş ve içeriği de tamamen yenilenmiştir. 2009 sonrası uygulamaya koyulan yeni kitaplarda Kıbrıs milliyetçiliği yerine Türk milliyetçiliği vurgusu kitapların içeriklerine ve görsellerine yeniden yansımıştır. 2004 sonrası tarih yazımının aksine Osmanlı ve Türk tarihine yeniden daha çok odaklanılmış, KKTC'de 'iç bütünlüğü sağlam bir toplumu oluşturmak' için geçmişte yaşanmış saldırılar ve yaşanan acılar vurgulanmıştır. Osmanlı dönemi, Türkiye'nin kuruluşu, Rumların yaptığı saldırılar ve Türkiye'nin 'kurtarıcı' müdahalesi uzun ve geniş biçimde anlatılmış, Helenik dönem, İngiliz dönemi ve Kıbrıs Cumhuriyeti daha kısa tutulmuştur. Ada halkının Venedik zulümünden kurtulmak için Osmanlı'ya başvurdukları, adanın Osmanlı yönetimi altında en huzurlu dönemini yaşadığı vurgulanmıştır. Adayı ilhak eden İngilizlerin sömürgeci güç olduğunun altı çizilerek, İngilizlerin hâkim olduğu dönem kayıp yıllar biçiminde tasvir edilerek kısa anlatılmıştır. Kıbrıslı Türklerin tarihi Türk tarihi temelinde anlatılmış, Orta Asya'nın geçmiş yurt olmasından ve Türklükten sık sık bahsedilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hatta Kurtuluş Savaşından itibaren Kıbrıslı Türklerin anavatan Türkiye'ye gönül bağı ile bağlı oldukları, Türkiye'nin dönüşümünü örnek aldıkları vurgulanmıştır.

Ayrıca kitaplarda özellikle 1963'ten sonra yaşanan çatışma ortamı ve Rum saldırılarına geniş ve detaylı yer verilmiş, EOKA üyeleri terörist olarak tarif edilerek Rumların niyetlerinin bağımsızlıktan ziyade *enosis* olduğu sıklıkla

hatırlatılmıştır. Rum planları ile Rum saldırı ve mezalimleri vurgulanıp resimler ve karikatürler gibi görseller ile anlatılmıştır. Hatta Rumların Türkleri sevmediği, Kıbrıslı kimliğine ve Türklerle birliğe inanmadıkları fikri fotoğraf ve karikatür aracılığıyla desteklenmiştir. 2004 sonrası kitapların aksine Serter'in "Kıbrıs'ın Anadolu uzantısı" olduğu söylemine dönüş yapılarak Anadolu ve Kıbrıs adasını birlikte gösteren harita ve fotoğraflara yer verilmiştir. Kitaplarda genel olarak Kıbrıs'ın bir Türk adası olduğu mesajının altı daha güçlü biçimde çizilmektedir.

Kıbrıslı kimliği yerine tekrardan Türk kimliğine vurgu yapan 2009 sonrası tarih ders kitaplarını sol çevreler eleştirmiştir. Kitaplarının değiştirilmesi ve uygulanan politikalar CTP ve sol gruplar tarafından 'ırkçı, şovenist ve ayrılıkçı' olmakla eleştirilmiş gerek yeni kitap içerikleri toplumun sosyal kültürel yapısını dönüştürmeyi, Kıbrıs Türk kimliğinin Türk-İslam sentezi temelli yeni bir kimlik inşa etmeyi amaçladığını belirtmiştir (CTP). Solun aday olarak cumhurbaşkanı seçilen Mustafa Akıncı (2015-2020) döneminde biraz da olsa bu söylemler zemin bulmuş ama politikaya dönüşmemiştir. UBP'nin ve adayı Ersin Tatar'ın 2020 cumhurbaşkanlığı seçimini kazanmasıyla birlikte ders kitapları tartışması hâkim söylem etrafında devam etmişti. Türkiye'den kurumların desteği ile Ağustos 2021'de 'Kıbrıs Türk Tarihi ve Öğretimi' konulu bir panel düzenlemiş, tarih kitaplarının gözden geçirilerek yeniden yazılması gerektiği dile getirilmiştir (TTK). Panelde konuşan Ersin Tatar, önceki dönem değişen tarih kitaplarını eleştirmiş, tarihlerinin ve yaşadıkları zulümlerin unutturulduğunu savunarak, tarihin tüm ayrıntıları ile iyi bilinmesi gerektiğini vurgulamıştır. Talat bu açıklamaları Kıbrıs Türklerinin 'eski ırkçı tarih' anlatısına izin vermeyeceğini belirterek eleştirmiştir (*Yeni Düzen*, Kıbrıs Türkü).

Sonuç

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs'ta özellikle sol gruplar arasında giderek güçlenen Rum ve Türk milliyetçiliklerine göre daha geç gelişip onlara tepki olarak ortaya çıkan Kıbrıslılık 'yeni-kabileci milliyetçilik' ve 'çoğulcu milliyetçilik' ekseninde ele alınmış ve günümüz şartları içerisinde bir yeni-kabileci milliyetçilik olduğu tartışılmaktadır. Dünya genelinde yeni teknolojik gelişmeler, iletişim ve etkileşimin daha hızlı ve etkili olması, göçle çeşitliliğin artması geleneksel ana akım yazının yetersiz kalmasına sebep olmuş ve bu yüzden de yeni bir milliyetçilik kavramsallaştırması ihtiyacı ortaya çıkarmış-

tır. Kıbrıs özelinde de ağırlıklı olarak sivil-etnik milliyetçilikler etrafında gelişen hâkim yazın ve tartışmalar milliyetçiliği açıklamada yetersiz kalmıştır. İşte bu makale hâkim yazının eksik olduğu noktaları tamamlama iddiasıyla Kıbrıs'ı anavatan olarak görüp toprak ve kültürel temelli, yerlici bir milliyetçilik olarak ortaya çıkan Kıbrısçılığın, ulusal ve uluslararası öteki tanımı, geçmişten bugüne yansıyan bir hayalî cemaat arayışı, dışardan gelenlere yani ada kökenli olmayan göçmenlere dönük karşıtlığı ve dışlayıcılığı bakımından yeni kabileci bir milliyetçilik özellikleri taşıdığını ileri sürmektedir. Bu iddia Kıbrısçı milliyetçi kimliğin inşa edilmesinde göç hareketlerine ve göçmenlerin konumlarına dönük söylem ve uygulamalar ile tarih ders kitaplarının değişimi ve tarih yazımı konuları incelenmek suretiyle ispat edilmeye çalışılmıştır.

2000'li yıllarla birlikte Kıbrıs Türk toplumu içinde Kıbrıs'ın AB'ye üyelik süreci ve GKRY'nin adanın tamamını temsilen AB'ye üye yapılması, Kıbrısçılık ve Türk milliyetçiliği temelli sosyo-politik bölünmüşlüğü artması ile sert siyasal dalgalanmalar yaşanmış ve bu dalgalanmaların etkisi günümüze kadar sürmüştür. Tüm bunlar küreselleşmenin etkisinin derin hissedildiği, uluslararası göçler yoluyla insan hareketliliğinin her toplumu etkilediği ve gelişen teknoloji ile hızlı iletişim ve etkileşimin yaşandığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Benzeşmenin arttığı kadar farklılıkların daha da fazla farkına varıldığı bu dönemde yeni geçmişler üretilmiş ve ortaya çıkan çeşitliliğe yönelik yeni tutumlar takınılmaya başlanmıştır. Yeni süreçleri açıklayabilmek için hâkim milliyetçilik yaklaşımları yetersiz kalmaya başlamıştır. Hele de Kıbrıs gibi iki toplumlu yapıya, koloni tecrübesine, yaklaşık yüz yıllık etnik ayrışma ve çatışma geçmişine, çatışma sonrası coğrafi ayrışma ve ayrı devletleşme süreçlerine ve birçok uluslararası aktörün (Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve AB gibi) dâhil olduğu bir soruna sahip bir yerde, bahsi geçen değişim ve dönüşümlerin etkisi altında milliyetçilik yaklaşımlarının da yeniden değerlendirilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur.

Kıbrıs'ta milliyetçilik bağlamında yapılan çalışmalarda baskın olan Kıbrısçılığı 'sivil ve kapsayıcı' milliyetçilik ve Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk milliyetçiliğini 'etnik ve dışlayıcı' milliyetçilik yaklaşımları günümüzde adadaki milliyetçilik akımlarını açıklamaktan çok uzak kalmıştır. Kıbrısçılık, 'etnik milliyetçiliğin' yekpareliğine, dışlayıcılığına ve öteki düşmanlığına eleştiri getirirken kendisi yeni bir biçimde dışlayıcı yerlici bir anlayışla, *göçle oluş-*

muş çeşitliliği reddeden, uluslararası bir öteki (Türkiye) bağlamında Kıbrıslılar cemaatine yekpare bir bütün olarak bakan yeni-kabileci bir söylem üretmiştir. Genel anlamda yeni-kabileci milliyetçilik olarak Kıbrısçılık, ötekileştirici bir yerlici söylemi merkeze almak, *çeşitlilik karşıtı bir söylem ve eylemi ortaya koymak* suretiyle eleştiri getirdiği dışlayıcı anlayışı da aşan, seçmeci bir şekilde mitlerle inşa edilmiş yekpare, kapalı ve bölgeci hayali bir yeni cemaat tanımlamaktadır.

Sonuç olarak, tarih kitapları değiştirilerek etnik kimlik yerine coğrafya ve kültüre dayanan, seçmeci bir şekilde geçmişten bugüne tarih, kültür, gelenek vb. ortaklık ve mitlere odaklanan, ada temelli bir hayali cemaat yaratılmaya çalışılmıştır. Bu çaba, katı ideolojik bir temelde farklı düşünenler dışlanarak yapılmaya çalışıldığından geniş bir 'iç düşmanlar' ortaya çıkarılmıştır. Benzer biçimde Türkiye'den gelen göçmenlere dönük ötekileştirme hem kamu kurum ve kuruluşlarında hem sosyal hayatta hem de iş hayatında görülmüş, adadaki yerli halk olan Kıbrıslı 'bize' karşı Türkiye ve göçmenler öteki olarak değerlendirilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları şöyledir: Prof. Dr. Yılmaz ÇOLAK % 40, Dr. Öğretim Üyesi Yakup ŞAHİN % 35, Dr. Öğretim Üyesi Aysel Özdemir Çolak %25.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması söz konusu değildir.

Açıklamalar

1 Bu makalede *Kıbrıs milliyetçiliği* ya da *Kıbrısçılık* İngilizce yazında kullanılan *Cypriot nationalism* ya da *Cypriotism* kavramlarının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Her ne kadar bazı Türkçe yayınlarda (Hasgüler; Çağlayan) ve kuzeydeki sol basında kavram *Kıbrıslılık* olarak kullanılsa da Kuzey ve Güney Kıbrıs'a yönelik bir siyasi ve toplumsal proje öneren bir ideolojiyi tanımlamaya yönelik kullanıldığı için Türkçede ideolojik eğilimi vurgulama açısından bizce *Kıbrısçılık* kullanımı daha uygun düşmektedir. Bir de Türkçede Kıbrıslılık daha çok bir durumu, bir hali ifade etmesinden dolayı kurgulanmış bir siyasal ideolojiyi ifade edecek bir şekilde kullanılması adadaki siyasal ve sosyal gerçeklikle de çok örtüşmemektedir.

- 2 Türkiye'den Kıbrıs'a göçenler ya da çalışmak için gidenler her ne kadar bazıları KKTC vatandaşı olmuş olsalar bile etnik köken, coğrafya ya da başka bir özelliğe bakılmaksızın 'Türkiyeli' olarak tanımlanmaktadır. KKTC'de yapılan çeşitli saha çalışmalarında bu durum net biçimde ortaya konulmaktadır. Özellikle de coğrafi bir merkeze dayanan Kıbrıslılık kimliği savunan Kıbrıs Türk solu Türkiyeli niteliğini daha çok yapmaktadır. Buradaki bir başka neden de ben/biz ve öteki zıtlığı tanımıdır.
- 3 Hobsbawm, milliyetçiliği modernleşmeyle ilişkilendirip tarih, kültür, semboller hatta mitlerle yani icat edilmiş geleneklerle inşa edildiğini iddia etmektedir.
- 4 Gellner milliyetçiliğin yaratılmış ve inşa edilmiş olduğunu, farklılıkları olan kültürel toplulukların bir araya getirilerek millet yaratıldığını belirtmekte ve burada da sanayileşmeye vurgu yapmaktadır.
- 5 Anderson'a göre milliyetçik hayal edilmiş bir siyasal cemaat olarak değerlendirilmekte ve milliyetçilikte kültüre, dile ve kapitalizmin gelişmesine önem atfedilmektedir.
- 6 Smith, modernistlerin iddia ettiği gibi milliyetçiliğin tek başına yaratılmış ve inşa edilmiş olmadığını, primordilalistlerin iddia ettiğinin aksine ezelden ebede de var olmadığını savunur. Orta yolcu bir bakış açısıyla bu iki yaklaşımı sentezleyen Smith, etnik kimlik, soy, kültür aile gibi öğelerin elitler tarafından güçlü biçimde işlenerek milletin yaratıldığını mitler, tarih, dil vb. unsurların milletin inşa edilip güçlendirilmesindeki önemli araçlar olduğunu iddia etmektedir (2004).
- 7 İngiliz sömürge yönetimi bu kitapların kullanımını 1931-1948 arası yasaklamıştır.

Kaynaklar

- Aвраamidou, Maria. "Exploring Greek-Cypriot Media Representations of National Identities in Ethnically Divided Cyprus: The Case of the 2002/2004 Annan Plan Negotiations." *National Identities*, vol. 20, no. 5, 2018, ss. 439-461.
- Anderson, Benedict. *Hayali Cemaatler – Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Metis Yayınları, 2009.
- Brown, David. "Are There Good and Bad Nationalism?" *Nations and Nationalism*, vol. 5 no. 2, 1999, ss. 281-302.
- Bryant, Rebecca. "Turkey, Cyprus and the European Division." *Insight Turkey*, vol. 9, no. 1, 2007, ss. 120-126.
- Bryant, Rebecca, ve Christalla Yakinthou. *Cypriot Perceptions of Turkey*. TESEV, 2012.
- Bryant, Rebecca, ve Mete Hatay. *Sovereignty Suspended: Building the So-Called State*. University of Pennsylvania Press, 2020.
- Bu Memleket Bizim Platformu, 22 Mart 2022, <https://www.facebook.com/bumemleketbizimplatformu/>.

- Bugün Kıbrıs*. “Tatar. Kıbrıs Türk tarihi bilmiyor.” 18 Eylül 2021, <https://bugunkibris.com/2021/09/18/tatar-kibris-turk-tarihi-bilmiyor/>.
- Cahit, Neriman. “Çağdaş Bir Tarih Eğitimi ve Yeni Kitaplar Üzerine.” *Yeni Düzen*, 26 Aralık 2005.
- Çağlayan, Pınar. *Kıbrıslı Olamamak: Kıbrıs'ta Milliyetçiliklerin İdeolojik Kökenleri Üzerine Bir Analiz*. Ankara Üniversitesi SBF, Uluslararası Siyasi ve Ekonomik İlişkiler Araştırma Merkezi, 2014.
- Çolak, Yılmaz. “Nationalism and the Political Use of History in Cyprus: Recent Developments.” *Kasarinlan: Philippine Journal of Third World Studies*, vol. 23, no. 2, 2008, ss. 20-45.
- Çolak, Yılmaz. “Identity and Citizenship among Turkish Immigrants in Northern Cyprus.” *Migration around Turkey: Old Phenomena, New Research*, ed. Ahmet İçduygu, Deniz Yüksek ve Damla B. Aksel, ISIS Press, 2013.
- Gellner, Ernest. *Uluslar ve Ulusçuluk*. Hil Yayınları, 2008.
- Hadjipavlou, Maria. “The Cyprus Conflict: Root Causes and Implications for Peacebuilding.” *Journal Peace Research*, 44 (3), 2007, ss. 349-365.
- Hasgüler, Mehmet. (ed.). “Kıbrıslılık Kimliği: Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlardaki Farklılaşmalar.” *Kıbrıslılık* içinde. Agora, 2008.
- Hatay, Mete. *Is the Turkish Cypriot Population Shrinking? An Overview of the Ethno-Demography of Cyprus in the Light of the Preliminary Results of the 2006 Turkish Cypriot Census*. PRIO Report 2, POST Araştırma Enstitüsü, 2007.
- Hatay, Mete. “The Problem of Pigeons: Orientalism, Xenophobia and a Rhetoric of the ‘Local’ in North Cyprus.” *Cyprus Review*, vol. 20, no. 2, 2008, ss. 145-171.
- Hatay, Mete, ve Rebecca Bryant. “The Jasmine Scent of Nicosia: Of Returns, Revolutions and the Longing for Forbidden Pasts.” *Journal of Modern Greek Studies*, vol. 26 no. 2, 2008, ss. 423-449.
- Hobsbawm, Eric J. *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. Ayrıntı Yayınları, 2006.
- İlter, Tuğrul, ve Sevda Alankuş. “The Changing Configurations of Self- (M)Other Dialogue in North Cyprus.” *Social Identities*, vol. 16, no. 2, 2010, ss. 261-284.
- Karahasan, Hasan, ve Dilek Latif. *Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarının Metinsel ve Görsel Analizi, Eski ve Yeni Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarının Kıyaslamalı Analizi*. POST Araştırma Enstitüsü, 2010.
- Karahasan, Hasan. “‘Bitmiş Hikâye, Bitmemiş Tarih’: Kıbrıs'ta Tarih Eğitimi Tartışmaları.” *Yeni Düzen*, 20 Eylül 2021, *Yeni Düzen*, <https://www.yeni-duzen.com/bitmis-hikaye-bitmemis-tarih-kibrista-tarih-egitimi-tartismalari-144601h.htm>.

- Karakaş, Burcu. "Kuzey Kıbrıs'ta 'Varoluş' Sıkıntısı." *Radikal*, 13 Şubat 2011, <http://www.radikal.com.tr/politika/kuzey-kibrista-varolus-sikintisi-1039851/>.
- Kaufman, Eric. "Ethno-traditional Nationalism and the Challenge of Immigration." *Nations and Nationalism*, vol. 25, no. 2, 2019, ss.435-448.
- Keser, Ulvi. "Kıbrıslılık Bağlamında KKTC' de Tarih Öğretiminde Karşılanaan Sorunlara Kesitsel Bir Bakış." *2nd International Symposium on History Education*, 1-14. KTÜ Yayınları, 2012.
- Kıbrıs*. "Seçmen Sayısı 1 Yılda 4 bin 154 Arttı." 7 Kasım 2021.
- Kıbrıs Kıbrıslıdır*. 21 Nisan 2022, <https://www.cypriots.org/tr/>.
- Kıbrıs'ta Nefret Söylemi, Davranışları ve Suçları ile İlgili Rapor*. PROMITHEAS Araştırma Enstitüsü, 2015.
- Kıbrıs'ta Sosyalist Gerçek*, no. 77, Ağustos 2002.
- Kıbrıslılar Birliği*. 21 Nisan 2022, <https://www.cypriots.org/tr/>.
- Kızılyürek, Niyazi. *Doğmamış Bir Devletin Tarihi: Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti*. İletişim Yayınları, 2005.
- Kızılyürek, Niyazi. "AKP ve Kıbrıslı Türkler: İşbirliğinden Kültür Savaşına." *Yeni Düzen*, 25 Nisan 2021, <https://www.yeniduzen.com/akp-ve-kibrisli-turkler-isbirliginden-kultur-savasina-17308yy.htm>.
- "KKTC'de Nüfus Sayım Sonuçları Açıklandı", *Sabah*, 13 Ağustos 2013, <https://www.sabah.com.tr/dunya/kktcde-nufus-sayim-sonuclari-aciklandi-2462057>.
- "KKTC'li Sendikacının Türkiye Karşısı Sözlerine Başbakan Erhürman'dan Tepki." 16 Şubat 2019, *DHA*, <https://www.dha.com.tr/dunya/kktc-li-sendikacinin-turkiye-karsiti-sozlerine-basbakan-erhurman-dan-tepki-1626896>.
- Klerides, Eleftherios. "Multi-ethnic Societies in Transition to Independence: The Uneven Development of Colonial Schooling in Cyprus and Singapore." *Comparative Education*, 13 September 2021.
- Konuk, Nebiye. "Kıbrıslı Türklerin Göçmenlere Bakışı." *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, vol.2 no.3, 2018, s..55-81.
- Kreuzer, Peter. "Violent Civic Nationalism versus Civil Ethnic Nationalism: Contrasting Indonesia and Malay(sia)." *National Identities*, vol. 8, no.1, 2006, ss. 41-59.
- Kurtuluş, Hatice, ve Semra Purkis. *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli Göçmenler*. T. İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- "KTÖS, AKP ve UBP'yi Protesto Etti." *Haber Kıbrıs*, 14 Aralık 2012, <https://haberkibris.com/ktos-akp-ve-ubpyi-protesto-etti-2012-12-14.html>.
- Kuzio, Taras. "The Myth of the Civic State: A Critical Survey of Hans Kohn's Framework for Understanding Nationalism." *Ethnic and Racial Studies*, vol. 25, no. 1, 2002, ss. 20-39.

- Kymlicka, Will. *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism and Citizenship*. Oxford University Press, 2001.
- Larin, Stephen J. "Is It Really about Values? Civic Nationalism and Migrant Integration." *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 46, no. 1, 2020, ss. 127-141.
- Latif, Dilek. "A Challenging Educational Reform: Politics of History Textbook Revision in North Cyprus." *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, vol. 49, no. 1, 2019, ss. 30-46.
- Latif, Dilek. "Dilemmas of Moving from the Divided Past to Envisaged United Future: Rewriting the History Books in the North Cyprus." *The International Journal for Education Law and Policy*, Special Issue, 2010, ss. 35-46.
- Mavratsas, Caesar V. "The Ideological Contest between Greek-Cypriot Nationalism and Cypriotism, 1974-1995: Politics, Social Memory and Identity." *Ethnic and Racial Studies*, vol. 20, no. 4, 1997, ss. 717-37.
- Modood, Tariq. "A Multicultural Nationalism?" *Brown Journal of World Affairs*, vol. 25, no. 2, 2019, ss. 233-246.
- Navaro-Yashin, Y. "De-ethnicizing the Ethnography of Cyprus: Political and Social Conflict Between Kıbrıslı Türk and Settlers from Turkey." *Divided Cyprus: Modernity, History and an Island in Conflict*. ed. Y. Papadakis, Y. N. Peristianis ve G. Welz, Indiana University Press, 2006, pp. 84-99.
- Nieghuth, Tim. "Beyond Dichotomy: Concepts of the Nation and the Distribution of Membership." *Nations and Nationalism*, vol. 5, no. 2, 1999, ss. 155-173.
- North Cyprus Daily*, 26 Kasım 2004.
- Önen, Mehveş, Shirin Jetha, Dağseven, Murat Kanatlı, Hakan Karahasan, ve Dilek Latif. *Bariş İçin Eğitim II: 2004 ile 2009 Yılları Arasında Okutulan Ortaokul Tarih Kitaplarının Metinsel ve Görsel Analizi*. Post Araştırma Enstitüsü, 2010.
- Özsezer, Mete, ve Ali E. Özkul. "Siyasi İktidarların Tarih Ders Kitaplarına Etkisi Bağlamında Kıbrıs Türk Toplumunda Yazılan Tarih Kitaplarının İncelenmesi (1974-2016)." *SUTAD*, vol. 45, 2019, ss. 143-165.
- Papadakis, Yiannis. "Greek Cypriot Narratives of History and Collective Identity: Nationalism as a Contested Process." *American Ethnologist*, vol. 25, no. 2, 1998, ss. 149-165.
- Papadakis, Yiannis. "Narrative, Memory and History Education in Divided Cyprus: A Comparison of Schoolbooks on the 'History of Cyprus'." *History & Memory*, vol. 20, no. 2, 2008, ss. 128-148.
- Papadakis, Yiannis. "The Good, the Bad and the Ugly: Greek Cypriot and Turkish Cypriot Schoolbooks on the 'History of Cyprus'." *When Greeks and Turks*

- Meet Interdisciplinary Perspectives on the Relationship Since 1923*, ed. Vally Lytra, Routledge, 2014, ss. 125-140.
- Perikles, Lukas, Meltem Onukan-Samani, ve Gülen Onurkan-Aliusta. "Those who Control the Narrative Control the Future: The Teaching of History in Greek Cypriot and Turkish Cypriot Schools." *Historical Encounters*, vol. 8, no. 2, 2021, ss. 124-139, <https://doi.org/10.52289/hej8.207>.
- Peristianis, Nicos. "Cypriot Nationalism, Dual Identity and Politics." *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, ed. Y. Papadakis, N. Peristianis ve G. Welz, Indiana University Press, 2006, ss. 100-120.
- Philippou, Stavroula. "On the Borders of Europe: Citizenship, Education and Identity in Cyprus." *JSS- Journal of Social Science Education*, 2007.
- Psaltis, Charis, Mario Carretero, ve Sabina Čehajić-Clancy. "Conflict Transformation and History Teaching: Social Psychological Theory and Its Contributions." C. Psaltis (ed.) içinde, *History Education and Conflict Transformation*. Londra: Palgrave Macmillan, 2017, doi 10.1007/978-3-319-54681-0_1.
- Rüstemli, Ahmet, Biran Mertan, ve Orhan Çiftçi. "In-Group Favoritism among Native and Immigrant Turkish Cypriots." *The Journal of Social Psychology*, 140/1, 2020, ss. 26-34.
- Samani, M. O. *Kıbrıs'ta Türk Milliyetçiliği*. Bayrak Matbaacılık, 1999.
- Shulman, Stephen. "Challenging the Civic/ethnic and West/East Dichotomies in the Study of Nationalism." *Comparative Political Studies*, vol. 35, no. 5, 2002, ss. 554-585.
- Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. İletişim Yayınları, 2004.
- Sonan, Sertaç, Ebru Küçükşener ve Enis Porat. *Kuzey Kıbrıs'ta Siyaset ve Toplum: Bir Anket Çalışması*, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2020.
- Şah, Aziz. "Taşınma Nüfus Politikası İlhak Politikasıdır!" *Avrupa*, 29 Mart 2021.
- Şahin, Yakup. *Kimlik Temelli Çatışmalar ve Barış Arayışları: Kıbrıs ve Lübnan'ın Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, 2012.
- Tekerek, Hüseyin. "Nationalism and Reconciliation in Cypriot Documentary Film, 1976–1987." *SAGE Open*, vol. July-September, 2021, ss. 1-10.
- Tilly, Charles. "The State of Nationalism." *Critical Review*, vol. 10, Special Issue on Nationalism, 1996, ss. 299-306.
- Triandafyllidou, Anna. "Nationalism in the 21st Century: Neo-Tribal or Plural?" *Nations and Nationalism*, vol. 26, no. 4, 2020, ss. 792-806.
- Tocci, Nicos. "Greece, Turkey and Cyprus". *European Politics*, Ed. Colin Hay ve Anand Menon, Oxford University Press, 2007, ss. 117-129.
- TTK. "KKTC'de "Kıbrıs Türk Tarihi ve Öğretimi Paneli" Düzenlendi." 12 Ağustos 2021, <https://www.ttk.gov.tr/duyurular/kktcdde-kibris-turk-tarihi-ve-ogretimi-paneli-duzenlendi/>.

- “Türkiye, Kansız Bir Soykırım Uyguluyor.” *Gazetda*, 29 Kasım 2019, <https://www.gazetda.com/guncel/turkiye-kansiz-bir-soykirim-uyguluyor-h35990.html>.
- Türkoğlu, Fatma. “Kıbrıslı Türklerde Zenofobi (Yabancı Düşmanlığı).” *Feminist Atölye*, 20 Mayıs 2012, <http://www.feministatolye.org/index.php/kibris-fem/makaleler/425-kibrisliturklerde-zeonofobi>.
- “UBP Kıbrıs Türk Eğitim Sistemini çökertti!” *Cumhuriyetçi Türk Partisi*, 16 Eylül 2021, <https://cumhuriyetciturkpartisi.org/16-Eylul-2012-UBP-Kibris-Turk-Egitim-Sistemini-cokertti.html>.
- Volkan, Vamık. *Kıbrıs: Savaş ve Uyum; Çatışan İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi*, çev. B. Kılınçer, Everest, 2008.
- Yack, Bernard. “The Myth of the Civic Nation.” *Critical Review*, vol. 10, no. 2, 1996, ss. 193-212.
- Vogel, Birthe. “The Cyprus Conflict and Party-Society Relations: Between Ethno-nationalism and Peace Formation.” *Party-Society Relations in the Republic of Cyprus: Political and Societal Strategies*, ed. Giorgos Charalambous ve Christophoros Christophorou, Routledge, 2015, ss. 151-166.
- Vural, Yücel, ve Ahmet Rüstemli. “Identity Fluctuations in the Turkish Cypriot Community.” *Mediterranean Politics*, vol. 11 no. 3, 2006, ss. 329-348.
- Vural, Yücel, ve Evrim Özuyanık. “Redefining Identity in the Turkish Cypriot School History Textbooks: A Step towards a United Federal Cyprus.” *South European Society and Politics*, vol. 13, no. 2, 2008, ss. 133-154.
- Vural, Yücel, ve Nicos Peristianis. “Beyond Ethno-nationalism: Emerging Trends in Cypriot Politics after the Annan Plan.” *Nations and Nationalism*, vol. 14, no. 1, 2008, ss. 39-60.
- Yeni Düzen*. “Kıbrıs Türkü tarihini bilmeli.” *Yeni Düzen*, 11 Ağustos 2021, <https://www.yeniduzen.com/kibris-turku-tarihini-bilmeli-143223h.htm>.
- Zhuravlev, Oleg, ve Volodymyr Ishchenko. “Exclusiveness of Civic Nationalism: Euromaidan Eventful Nationalism in Ukraine.” *Post-Soviet Affairs*, vol. 36, no. 3, 2020, ss. 226-245.

Rise of Neo-Tribal Nationalism in North Cyprus: Debates on Migration and History Writing*

Yılmaz Çolak**

Yakup Şahin***

Aysel Özdemir Çolak****

Abstract

This study aims at examining the debates on identity and nationalism in North Cyprus in reference to a new analytical perspective called ‘neo-tribal nationalism’. The clashing Greek and Turkish nationalisms especially from British colonialism in Cyprus embraced a new evolution from 1960s, and especially since the partition of Cyprus in 1974. In the two sides of the island where these two official nationalisms prevailed, ‘Cypriotism or ‘Cypriot nationalism’ has developed as a nativist alternative ideology. Especially in Turkish Republic of North Cyprus (TRNC) under the influence of globalization and EU membership processes by the 2000s, left social and political groups launched Cypriotism being influential over society and politics. For this study, the dichotomy of ethnic vs civil nationalism which has often been applied in the studies on nationalism in Cyprus hypothetically fails to explain the transformation in North Cyprus. It argues that Cypriotism may be called as ‘neo-tribal nationalism’ as it focuses

* Date of Arrival: 11 October 2022 – Date of Acceptance: 03 November 2023

You can refer to this article as follows:

Çolak, Yılmaz, Yakup Şahin, and Aysel Özdemir Çolak. “Kuzey Kıbrıs’ta Yeni-Kabileci Milliyetçiliğin Yükselişi: Göç ve Tarih Yazıcılığı Tartışmaları.” *bilig*, no. 108, 2024, pp. 113-145, <https://doi.org/10.12995/bilig.10805>.

** Prof. Dr., Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-4435-1051

yilmaz.colak28@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü – Mersin/Türkiye; Polis Akademisi, Uluslararası Güvenlik ABD – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0002-6744-3901

sahinyakup33@gmail.com

**** Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü – Ankara/Türkiye

ORCID: 0000-0003-2254-9013

[aозdemircolak@gmail.com](mailto:aozdemircolak@gmail.com)

on nativism in constructing Cypriot identity, structures myths selectively in building suitable past for that identity, excludes Turkish immigrants through hostile discourses and actions and situates Türkiye as the one of the main international other. This analysis is made through focusing on migration and history writing in TRNC.

Keywords

Cyprus, Cypriotism, Neo-Tribal Nationalism, Migration, History Writing.

Рост нео-племенного национализма на Северном Кипре: споры о миграции и написании истории*

Йылмаз Чолак**

Якуп Шахин***

Айсель Оздемир Чолак****

Аннотация

Целью данного исследования является изучение дебатов об идентичности и национализме на Северном Кипре с точки зрения новой аналитической точки зрения, называемой «неоплеменной национализм». Столкновение греческого и турецкого национализмов, особенно в результате британского колониализма на Кипре, приняло новую эволюцию с 1960-х годов, особенно после раздела Кипра в 1974 году. На двух сторонах острова, где преобладали эти два официальных национализма, «киприотизм» или «кипрский национализм» развился как нативистская альтернативная идеология. Особенно в ТРСК, под влиянием глобализации и процессов членства в ЕС к 2000-м годам, левые социальные и политические группы начали «киприотизм», оказывая влияние на общество и политику. В этом исследовании дихотомия этнического и гражданского национализма, часто применяемая в исследованиях национализма на Ки-

* Поступило в редакцию: 11 октября 2022г. – Принято в номер: 03 ноября 2023 г.

Ссылка на статью:

Çolak, Yılmaz, Yakup Şahin, and Aysel Özdemir Çolak. "Kuzey Kıbrıs'ta Yeni-Kabileci Milliyetçiliğin Yükselişi: Göç ve Tarih Yazıcılığı Tartışmaları." *bilig*, no. 108, 2024, pp. 113-145, <https://doi.org/10.12995/bilig.10805>.

** Проф., д-р, Полицейская академия, Институт безопасности – Анкара/Турция

ORCID: 0000-0002-4435-1051

yilmaz.colak28@gmail.com

*** Д-р, преп., Университет Мерсина, Департамент международных отношений – Мерсин/

Турция; Полицейская академия, Кафедра международной безопасности – Анкара/Турция

ORCID: 0000-0002-6744-3901

sahinyakup33@gmail.com

**** Д-р, преп., Университет Анкары Хаджи Байрам Вели, факультет международных отношений – Анкара/Турция

ORCID: 0000-0003-2254-9013

aozdemircolak@gmail.com

пре, гипотетически не может объяснить трансформацию на Северном Кипре. В исследовании утверждается, что «киприотизм» можно назвать «нео-племенным национализмом», поскольку он фокусируется на нативизме при построении кипрской идентичности, выборочно структурирует мифы для построения подходящего прошлого для этой идентичности, исключает турецких иммигрантов посредством враждебных дискурсов и действий и позиционирует Турцию как главного международного игрока. Этот анализ проводится сквозь призму миграции и написание истории в ТРСК.

Ключевые слова

Кипр, «киприотизм», нео-племенной национализм, миграция, историописание.